

מעיינות מהרצ"א

הלכות ומנהגים הנהגות והדרכות ממרן בעל בני יששכר זי"ע ומדברי צאצאיו ותלמידיו הקדושים על פרשת השבוע ועניני דיומא פרקים נבחרים מספר "מאורות מהרצ"א" על סדר השולחן ערוך העתיד לצאת לאור עולם ברוב פאר והדר יוצא לאור על ידי מכון "מעיינות מהרצ"א"

שנה ד' | פקודי תשע"ו. גליון קמ"ד

הדרכה ישרה

הנהגות והדרכות

משנכנס אדר מרבין בשמחה

האדם צריך לבחון עצמו כשבאה לו שמחה באמצע העבודה

ויצחק בא מבוא באר לחי ראי וכו'. להבין מה מלמדינו הפסוק הזה, כי לא נפקא לן מידי מזה מהיכן בא, ובפרט שנצחיות התורה תלמוד לאדם דעת בכל מקום ובכל זמן, יש לרמוז דהנה ידוע עיקר העבודה היא שמחת העבודה (עיין בברטנורה שכן מצוה מצוה), והנה לפעמים יבא לאדם שמחה בעבודתו, וי"א אשר לא עמל בה ולא גדלה, אך הוא על כרחך שגורם איזה יחוד למעלה ומהיחוד באה השמחה לכל העולמות, ברבות הטובה רבו אוכליה (קהלת ה' א), אבל 'החכם עיניו בראשו' כתיב (קהלת ב' ד'), כי לפעמים יש לאדם שמחה וחושב שהוא שמחת הלב בעבודה, ואפשר שהוא ממים הזדונים ואש זרה שגברה בו איזה תאוה שעסק בה באכילה ושתייה וטויל וכיוצא, או בדבר צחות והבליים וכיוצא בהן, אשר המשכיל יפסוט בצדק שעל פי הרוח וכן הנה היו בעוכריה להטריד את לבבו בהוללות וסכלות, ולשמחה מה זו עושה?

והנה שמחה כזאת וכיוצא בה בעבודה שמדמה בנפשו שהשמחה באה לו מהעבודה, ובאמת הוא גרע יותר מהוללות ההמוני המתהלל בשוקים וברחובות, כי האיש ההמוני בעצמו יודע שהוא הולל בעור וריק, והוא קרוב לתשובה בעור אלקי, אין לו רשע שאינו מלא חטאות בכל יום (מבחינת רחמנותו יתברך, אשר הבת קול יוצאת 'שובו בנים שובבים' (תהיגה טו)), וזה הקול בוקע חלוני רמ"ח אבריו שהוא ראשי תיבות 'רשעים מלאים חטאות, יתברך יקר לי וכו' רח"ם ארחמנו נאום י"י (ירמיה לא ט), 'שובו בנים שובבים' מה שאין כן אנשים כאלו 'רחוקים המה מאדם העיר' (רצה לומר מהתעוררות כלל האדם וגדרו אשר הוא רמ"ח כנ"ל), ועושים מעשה וכו' ומבקשים שכר כפנס, כי לא ידע נגע לבבו.

והבחינה לזה לדעת אם שמחתו הוא שמחה של מצוה שבאה אליו מהתעוררות יחוד העליון, או הוא בהיפך ח"ו, הוא כאשר יפישט מאתו כל שמחת העולם הזה וישיטם לנגד עיניו ויראה שכולם בטלים אצלו בלי יתאו למעמדותיו, ויראה שהתאוה בלומה אצלו ברוט הצדק, ויראה שלבו מתנגע או בעת שמחתו רק לתורתו יתברך ולעבודתו, אז יהי י"י אלקיו עמו ישמח ויעזר במתת גורלו. אבל אם יביא הדבר בכור המבחן ויראה לנגד עיניו כי הוא שלם בתאוותיו כמאן, אז לא יאמין בשוא נתעה שמדמה בנפשו שהוא שש ושמח בעבודה, והוא באמת הוללות מתרמית היצר.

וזה יש לרמוז בפסוק 'ויצחק בא' (רצה לומר השמחה הפתאומית באה לאדם) מבוא באר לחי ראי (מחמת היחוד העליון שבא הבא"ר (מלכות שמים) לחי ראי (צדק יסוד עולם, עיין בהור), מזה באה השמחה האמתית לכל העולמות, והבחינה לזה אם סיבת השמחה באה בשביל זה, הא לך הסימן, 'הוא יושב בארץ הגג', השמחה כזאת אינו מיושב רק בארץ שהיא מנוגב מכל טוב עולם הזה ותענוגיו, כמו שאמרו רז"ל (תמורה טו.) 'כי ארץ הגג נתתני' (יהושע טו ט), היינו גוף מנוגב מכל טוב רק רטיבת מימי התורה, והבן מאוד השי"ת יעזרנו לשמוח בשמחה אמיתית בתורה ובעבודה: [אגרא דכלה, חיי שרה]

אתערותא דפרקא

דברי חיזוק והתעוררות

הנהגות האדם (ק"ה)

יקבל על עצמו לבל יתירשל מהתשובה ויאמין שהטוב וסלח יוציאוהו מעבדות הקליפה לחירות הקדושה/ תשובה מאהבה בבחינת בן המתגעגע אל אביו וזוכר אהבתו ושב אליו באהבה

לשון קדשו של רבינו בהנהגות האדם (אות כ"ד, מאמר ישישי):

"כשנרצה להתעורר וכו' יחשוב וכו' ולתשובה באמת בהוי"ה בניקוד חולם וכו'."

צריך לתקן מה שפגם, כמ"ש רבינו בדרך פקודין (מצוה כו-כח, חלק המחשבה, אות יב), וזל"ק:

"היות מצות עשה הוא מצד החסדים ומצות לא תעשה מצד הגבורות, אם כן בביטול מצות עשה מונע החסדים, דהחסדים הם מצד השם הוי"ה ב"ה, וכאשר גורם ח"ו למונע החסדים פוגם בשם הוי"ה ב"ה, ובעבור על מצות לא תעשה מעורר ח"ו הגבורות אשר בשורשם הם קדושים, ובהוריד אותם למטה מתהווים לדין ח"ו, והגבורות הם מצד שם אלקים, אם כן כאשר גורם להוריד הגבורות למטה שיתהווה מהם משפטים ויסורים פוגם בשם אלקים, והנה לפי דברי הרב הג"ל (הרמ"ע בעשרה מאמרות מאמר חיקור דין ח"א פכ"ב) שכתב בעבור האדם על לא תעשה מייקרי מבטל מצות עשה גם כן, על כרחך צריך לתשובה וויזוי דברים על ביטול מצות עשה, ויום הכיפורים על הלא תעשה, וזהו שאמר 'שובה ישראל עד הוי"ה אלקיך' היינו לתקן ב' השמות הוי"ה אלקים, ואמר למה דוקא תשובה לשני השמות, 'כי כשלת בעונך', עון ממש לא ביטול מצות עשה בלבד רק כשלון בעון, היינו לא תעשה והוה עשה ולא תעשה, על כן מן הצורך לשוב עד ב' השמות דוקא, והאיך הוא התשובה לב' השמות בא כמפרש 'קחו עמכם דברים' היינו ויזוי, 'שובו אל הוי"ה', כי התשובה הוא תיקון לביטול מצות עשה שהיה בשעת העבירה שהוא היה פגם להוי"ה, והתשובה הוא תקון לשוב אל הוי"ה וירחמנו, הן הענין אכ"מ לפרש השאר."

ועל דבר זה צריך גם כן לבקש מהשי"ת שיאיר אליו ברחמים למלאות הפגמים שנגרמו על ידי עוונותיו, כי רק אור אין סוף ברוך הוא יכול למלאות את אותם הפגמים, ולכן צריך שיהיה התשובה אמיתית כל כך שיעיד עליו היודע תעלומות שלא ישוב אל החטא הזה, כמ"ש רבינו בבני יששכר (חדש תשרי, מאמר ד, סימן כה), וזל"ק:

"ויתפרש עוד, 'שובה ישראל עד הוי"ה אלקיך', דהנה אנחנו מבקשים 'ותמלא כל השמות וכו' ויתקנו כל הפגמים שפגמתי וכו', הנה נראה, הגם שהשב עושה תשובה ואין לך דבר שעומד בפני התשובה, עם כל זה צריכין לפעול שיתמלאו הפגמים אשר נעשו בעולמות אשר מאירים בם חיות השמות הקדושים, והחטאים גרמו כל זה, ומהיכן מתמלאים הפגמים, הוא על ידי הארת אור חדש מאוד אין סוף למלאות הפגמים (עיין כל זה בסידור מהרש"ו ז"ל (שער האלול)), והנה צריך השב לעורר זה על ידי תפלותיו ומעשיו וכמו שאנו מבקשים 'ותמלא כל השמות וכו'', וזהו שיש לפרש 'שובה ישראל עד י"י אלקיך', עד שכביכול ישוב גם וכו' היינו השמות הקדושים שפגמתי בהם שיש כביכול על ידי הארת אור חדש, ואמר הטעם, 'כי כשלת בעונך', כביכול החלשנו אור הקדושה, על כן 'שובה ישראל עד י"י אלקיך', ואי אפשר להרחיב הדבור בזה.

ועל פי זה יתבאר לך גם כן פסוק הרמב"ם ז"ל בעסק השב שכתב 'ועיד עליו היודע תעלומות וכו'', וקשה למה צריכין כביכול לעדותו ית"ש, הלא אם ח"ו שוב יחטא האדם הנה תשובה מהני בכל זמן

הנה כשמדברים מכוונת השם והניקוד הצריכים לכוון כשנרצה להתעורר בתשובה, ראוי גם כן להזכיר מש"כ רבינו באגרא דכלה (נצבים):

"ושבת עד י"י אלקיך. עד הוי"ה בניקוד אלקים, היינו תשובה עילאה."

ובכוונה הזאת עורר אותנו רבינו בדרך פקודין (מצוה כה, חלק המחשבה, אות ח-ט) 'שאל יתיאש אדם את עצמו מן התשובה אפילו הרבה לפשוע, וזל"ק:

דהנה נודע במצרים היו משוקעים במ"ט ששערי טומאה, ואף על פי כן השי"ת הציגו מעבדות לחירות אל הקדושה בהופיע סוד היובל הוי"ה בניקוד אלקים, כן צריך האדם להאמין הגם אשר הרבה לפשוע ח"ו ונשקע בטומאה, הנה בתשובה עילאה סוד הבינה יובל סוד החירות יצא לחירות מטומאה ויבא אל הקדושה ולא יזכרו ולא יפקדו עונותיו, ובוה נוכל לפרש 'אנכי ד' אלקיך' היינו הוי"ה בניקוד אלקים 'אשר הוצאתיך' בבחינת השם הזה 'מארץ מצרים', הגם שהיית משוקע מאד בטומאה, עם כל זה סגולת השם הזה להוציא מאפילה לאור גדול. ממילא זכרון זה יועיל מאוד אל האדם לעורר לתשובה הוא סוד השם הזה, בהאמין אשר אלקינו מרחם יקרבה כבתחלה ובא יבא ברנה אל הקדושה, על כן השם אל לבו את דבר ד' יקבל על עצמו לבל יתירשל מתשובה בכל זמן ועידן, ויאמין באמונה שלימה אשר הטוב וסלח יוציאוהו מעבדות הקליפה לחירות הקדושה, וישוב לימי עולמו ושמחת עולם על ראשו."

ואף גם זאת שזהו מעלת המיוחדת של כלל ישראל השבים אליו ית"ש בתשובה מאהבה ולכן מקבל אותם מה שאין כן באומות העולם, כמ"ש רבינו בבני יששכר (חדש תשרי, מאמר ד, סימן כד), וזל"ק:

"והנה ידוע דאית תשובה מאהבה ואית תשובה מיראה, והנה תשובה מיראה הוא בבחינת עבד המתיירא מאדונו ומלכו, ותשובה מאהבה הוא בבחינת בן המתגעגע על שחריק עצמו מן אביו וזוכר אהבתו אליו ושב אליו באהבה, וזאת התשובה לא תצוייר באומות שאינם במדרגת בנים לעולם, והנה תשובה מיראה היא בבחינת שם אדני' דינא דמלכותא 'ירא את י"י בני מולך' (משלי כד כא), ותשובה מאהבה היא בבחינת הוי"ה אלקיך תשובה עילאה, הוי"ה בניקוד אלקי' כידוע, ובוה יש לפרש דברי הנביא, 'שובה ישראל', כיון שאתה ישראל ואתה בן, הנה מהני לך התשובה ותוכל לשוב בתשובה מאהבה, 'עד הוי"ה אלקיך', שבאות הבחינה אתה בן כדכתיב 'בנים אתם להוי"ה אלקיכם', ואמר 'כי כשלת בעונך', עון מזיד הוא, ובמזיד הוא פגם בכבוד המלך ואינו יכול למחול על כבודו, על כן באומות העולם לא מהני להו תשובה על המזיד, אבל כיון שאתה ישראל בן ותוכל לשוב עד הוי"ה אלקיך הנה תעורר אהבת האב לבנים ואב שמח על כבודו כבודו מחול וימחול ויסלח ויכפר."

והנה החוטא פוגם גם כן בשמותיו ית"ש וכששב בתשובה

1. ואפשר לרמוז כאן סימנא מיליתא שכלל רבינו דברי חיזוק אלו באותיות ח"ט להורות על האמור בתוך דבריו שאפילו הרבה לחטא רח"ל לא ננעלו שערי תשובה להתקרב אליו ית"ש: 2. רא עיד בני יששכר חדשי תמוז אב מאמר ה נחמה ז סימן א, אגרא דפרקא אות שמא 3. ע"ע בני יששכר חדשי תמוז אב מאמר ה סימן ו: להתקרב אליו ית"ש:

זמני שב"ק

זמן הד"ץ

5:09	ירושלים
5:08	בית שמש
5:24	בני ברק
5:44	לאנדאן

מוצאי שב"ק ר"ת

7:02	ירושלים
7:01	בית שמש
6:59	בני ברק
7:13	לאנדאן

שונה הלכות

בירורי הלכות ומנהגים

אמירת הפסוק ויהי נועם קודם כל עשיית המצות

נהגו אנשי מעשה לומר ויהי נועם וגו'

וזה שנהגו אנשי מעשה לומר קודם כל עשיית המצות, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו (נועם ה') היינו רצונו, (אז) ומעשה ידינו כוננה עלינו (לשון פן ובסים קיים לעד הבן הענין).

נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני

ותתבונן על זה בעיון עמוק דברי רז"ל בפירוש 'דיח ניהוח', נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, רצה לומר הגם שעשייתך הוא גשמיות, עם כל זה אני אמרתי ואמיתך היא רצוני שכך עלה ברצוני, אם כן עשייתך הוא דבוק ברצוני וכח רצוני בעשייתך, כי כח הפועל בנפעל: [מעין גנים פ"ב אות א]

קודם קיום המצוה מבקשים ויהי נועם וכו' שאפילו אינו מכין כוונה הראויה השי"ת יכונן מעשיו שיתקנו התיקון הראוי בגבהי מרומים

הקב"ה רוצה את הכל והרצון של האדם

בזהר פרשת יתרו דף צ"ג (ע"ב): ואי אזדמן ליה עובדא ויכוין ביה (היינו שמזדמנת לו מצוה, ועושה אותה, ויכוין בה כוונות הראויות בגבהי מרומים), זכאה איהו [אשרי לו], ואף על גב דלא מכין ביה זכאה איהו דעביד פיקודא דמאריה [ואף על פי שאינו מכין בה כוונה הראויה גם כן אשרי לו כי עשה מצות הבורא], אבל לא אתחשיב כמאן דעביד רעותא לשמה [אבל אינו נחשב כמי שעושה רצון קונו לשמה]. ויכוין ביה ברעותא [וכיין בה ברצון] וכו', דהא קוב"ה בעי לבא ורעותא דבר נש [כי הקב"ה רוצה את הכל והרצון של האדם], ואפילו הכי אי לאו תמן רעותא דלכא דאיהו עקרא דכלא [ואפילו הכי אם אין שם רצון הלב שהוא עיקר הכל עם כל זה לא נפסל עבודתו], על דא צלי דוד [על זה התפלל דוד] ואמר 'ומעשה ידינו כוננה עלינו וגו' [פירוש הכן עלינו להיות מתתקן בידינו, ולא יארע לנו תקלה בעת שנעשה את המעשה]. דהא לית כל בר נש חכים לשווא רעותא ולבא לתקנה כלא ויעביד עובדא דמצוה [כי לא כל אדם חכם לשווא רצונו ולבא לתקן הכל, ולעשות מעשה המצוה בכוונה, כי דרך הסוד לא נמסר לכל אדם], ועל דא צלי צלותא דא [ועל זה התפלל דוד תפלה זו, על אותם שאינם יכולים לכוון], 'ומעשה ידינו כוננה עלינו' [אפילו אין בקיום המצוה אלא מעשה ידים, עם כל זה] כוננה עלינו, מאי 'כוננה עלינו', 'כוננה' [ואתקין תיקונך לעילא בדקא יאות] [שיהיה נתקן ונעשה התיקון והיחוד העליון למעלה כראוי על ידי מצוה הגשמית], 'עלינו' אף על גב דלית אנן ידעין לשווא רעותא אלא עובדא בלחודי [אף על פי שאין אנן יודעים להשלים הרצון והכוונה אלא מעשה המצוה בלבד], 'ומעשה ידינו כוננה', למאן [מש"כ כוננהו שפירושו תיקון שואל את מי אנו צריכים לתקן], לההוא דרגא דאצטריך לאתתקנא [למדרגה ההוא שצריכים לתקנה], 'כוננהו' בחבורא חדא באבהן [תתקן ותחבר אותה בחיבור אחד עם האבות], למדחי מותקנא בהון בהאי עובדא בדקא יאות [שתהיה המלכות מתוקנת בהם על ידי מעשה המצוה הזו כראוי], עכ"ל.

מודעא רבה לומר קודם כל מצוה ויהי נועם וכו'

מכאן מודעא רבה שיאמר האדם קודם כל מצוה מעשיית 'ויהי נועם וכו' ומעשה ידינו כוננהו, ואז אפילו אינו מכין כוונה הראויה השי"ת יכונן מעשיו שיתקנו התיקון הראוי בגבהי מרומים².

בשלשה אלה תשובה יראה ואהבה נתחתן במלך הכבוד לקיים המצות

והנה נראה לי עוד לזקק מדברי הזהר הנ"ל, הגם דנשנה בכמה מקומות דכל אורייתא ופקודין צריכין להיות בדחילו ורחימו, ואורייתא ופקודין בלא דחילו ורחימו לא פרחין לעילא, וכן הא דכתב הארי"ז"ל (שער הליקוטים תהלים נטז), דכל התורה ומצות שאדם עושה בעודו רשע מוסיף ח"ו כח בקליפה, והוא סוד הכתוב (ירמיה ד ג) 'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים', אם כן צריך לעשות תשובה קודם כל מצוה, אם כן נמצאת

קודם קיום המצוה מבקשים ויהי נועם וכו' שתשרה רצון השי"ת במעשה המצוה ועל ידי זה קיים לעד

כל העולמות מתנהגים על ידי עשיות האדם ועל ידי מעשה המצות מעורר אור בגבהי מרומים

והנה אומר לכם בתשובת השאלה הראשונה הכוזביות, באומרים, איך אפשר שמעשיות מעשה המצוה הגשמיות תהיה הצלחה אחרונה לנפש והשארתה לנצחיות, אומר לך מה שקבלתי מפי סופרים ומפי ספרים בקיצור ואתה תבין, תכלית בריאת כל הנאצלים והנבראים והנוצרים והנעשים שיהיה נברא זה האדם התחתון לשעשועי ית"ש, וזה יהיה שעשועי ית"ש כאשר פעל ועשה כל העולמות שיהיו מתנהגים על ידי עשיות האדם, אם יעשה דבר כזה יפעל בעולמות פעולה כזאת ובמעשה האחרת יפעל פעולה אחרת, ולתכלית זה נברא (העולם) האדם לשעשועי ית"ש, וגילה לו השי"ת איזה מעשה מחוייב לעשות בעולם העשייה הלזה, כי יודע השי"ת הבורא שכל ידי מעשה הזאת יעורר בגבהי מרומים האור הזה, ועל ידי מעשה האחרת אור אחר.

על ידי מעשה העבירה האדם מעורר רע

וכן הזהירו שלא לעשות כמה וכמה ענינים כמבואר בתורה שס"ה לאוין, כי יודע השי"ת שעל ידי מעשה העבירה פלונית יעורר רע ח"ו, כי זה לעומת זה עשה האלקים, עשה סוד האילן הקודש הוא סוד המרכבה העליונה, ועשה רצונו לאלקאה לחייבא הוא סוד מרכבת הסטרא אחרא שעל ידם יתענוש החוטאים, כי האלקים רצה לברוא את האדם בחיירי ושיהיה שבו ועונש, והנה כתיב (איכה ג לח) 'כי מאתו לא תצא הרעות', רק האדם בעצמו בבחירתו או שלוקח לעצמו הטוב על ידי מעשים הטובים או שמעורר על עצמו הרע על ידי מעשיו הרעים, כי כל מצוה הוא נגד איזה ענף מעץ החיים, ובהיפך כל עבירה היא ענף מסטרא אחרא, והאדם על ידי מעשיו או שמנענע את האילן הזה או הזה, והוא דעת התורה (דברים ל יט) 'ראה נתתי לפניכם היום את החיים ואת הטוב ואת וגו' ובחרת בחיים'.

כח הפועל בנפעל - כאשר המלך יצוה לעשות איזה דבר יש בדבר הזה כח רצון המלך

ומה שאותן האנשים תועים, הטעם רוח עושים לחקור החקירה המזוייפת איך אפשר שעל ידי עשיה גשמית הנפסדת תהיה הצלחה הנצחיות לנפש, אומר לך אפילו לפי חקירתם אין זו טענה כלל, דהנה המלך כאשר יצוה לעשות לאיש איזה דבר, והאיש ההוא פעל ועשה הדבר, הנה מוהיבן נתהווה להעשות זה הדבר, הוא על ידי צווי המלך, והמלך למה צוה לעשות, כי כך עלה ברצונו ומחשבתו, אם כן הכל בא מכח רצון המלך, וכבר ידוע כי 'כח הפועל בנפעל', אם כן בהפעולה המעשיות הלזו יש כח רצון המלך.

רצונו הוא אין סוף ומקיים כל דבר לכן מעשה המצות המה נצחיים

והנה זה בבשר ודם אשר ישוער מהותו בפני עצמו ורצונו בפני עצמו, מה שאין כן באין סוף ב"ה הוא ודעתו ורצונו חד (כאשר הודו על זה המחקרים, כי זה אי אפשר לומר על אין סוף וגבול, זה המהות וזה הרצון), אם כן כאשר הוא ית"ש קדשנו במצותיו וצונו לעשות המצוה כי כך עלה ברצונו ית"ש, ורצונו הוא אין סוף והוא המהות ומקיים כל דבר, כי הנה כל העולמות האין נבראו והאין מתקיימים, הכל על ידי רצונו, כי כך עלה ברצונו ונשאר בחיים חיי עולם בהצלחה נצחיות, כי הגם שהעשייה היא גשמיות עוברת ונפסדת, המצוה היא קיים לעד, וכח הפועל בנפעל.

1. ראה מגיד תעלומה על פירוש הראש"ש פ"א ס"ו:

2. ראה עשר צחצחות (ענין רבינו אות כ). "סיפר צדיק אחד בשמו, כי פעם אחת בימים נוראים לקח סידור הארי"ו ופתחו לפניו לפני העמוד, והיה פתוח על מקום אחד בכל זמן התפלה לא החליף דף, ושאלוהו אנ"ש באם אדומיר מתפלל בסידור זה מדוע לא יענין מדף לדף בסדר התפלה שלו, ואם אינו מתפלל בו למה פתחו, ולמה מונח לפניו. ענה להם אספר לכם מעשה, פעם אחת בא הבעש"ט לתפלת כל נדרי והיה עצב סר וזעף, ואחרי אמירת כל נדרי הניח לפוש כשעה חדא וראו כי רוח חדשה בא בקרבו וברבו שמחה זימר בחדוה כל התפלה, אחר יום הכיפורים שאלוהו אנשי ברייתו על האמור, וסיפר להם כי בעיר אחת היה רעבדאר שהאדון שלו אהבו מאוד, וכאשר זה הרעבדאר ואשתו הלכו לעולמם נשאר אחריהם ילד קטן ורך הצריך לאמן, חמל עליו האדון [על הילד] ולקח הילד לביתו וגידלו על ברכיו והשתעשע עמו, ולא ידע הילד מדת יהדות מאומה, וסיפר לו האדון כי אבותיו היו יהודים, והוא חמל עליו וגדלו לכן ואלו הורכשו שלו המה, והראה לו מה שנשאר איהם מטלטל מעובדן אבותיו השרים מחיר קטן, ובתוכם היו איזה חומשים וגם סידור

אגרתא דפרקא

מכתבים שהתקבלו במערכת

הרה"ג ר' בן ציון האזנפעלד שליט"א - לייקווד

בגליון פרשת תצוה במדור שונה הלכות הובא מנהג זקנינו מהרצ"א ומנהג הדברי חיים זצ"ל, שלבשו החגורה רק לתפילה ומשום הכון, ויש לעיין אם מותר ליכנס לבית הכסא לבוש עם החגורה או אפילו להכניסו לביה"כ שלא בשעת לבושו, כיון שהיו בגד המיוחד לתפילה, לפי מש"כ הט"ז בסימן כ"א סק"ג שאין ליכנס לבית הכסא לבוש בטלית גדול או בקיטל, וז"ל: "אבל בטליתות של מצוה שלנו שאינן רק להתפלל בהם אין נכון שיכנס לבית הכסא, דוגמא לדבר 'פשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים' דרשינן ד"א בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהם את הכוס, וקל וחומר להאי מילתא שמויחד לדבר קדושה דוקא וכו', ואף שאין ראייה לאיסור מכל מקום לא גרע מההוא דרך ארץ שזכרנו וכו', ועוד נראה לי דגם כן ההולכים מבית הכנסת ביום הכיפורים לפנות והם מלובשים קיט"ל צריך שיפשיטו הקיט"ל כיון שבגד זה מיוחד להתפלל בו כנ"ל".

[המשך שונה הלכות]

ישראל שקבלו את התורה גם כן לא קיימוה, ומשיב הקב"ה אני מעיד עליהם שקיימוה, ויאמרו לו רבונו של עולם כלום יש אב שמעיד על בנו, ויאמר להם הקב"ה וכו' עיי"ש, והנה הקשה הרב הגדול הנ"ל, כביכול בתחילה מאי קסבר, למה יאמר הקב"ה דבר כזה כיון שיכולין להשיבו כלום יש אב וכו', ותירץ על פי המדרש 'ושמרתם מצותי ועשיתם אותם' (ויקרא כב לא) (היה די לו שיאמר ושמרתם ועשיתם את מצותי ותיבת אותם מיותר, ובמנחת שי ריש פרשת בחקותי הביא גם כן המדרש הזה על אם בחקותי תלכו וכו' ועשיתם אותם, ואמר דדרש על דכתיב תיבת אתם חסר דדרשינן ליה בלשון אתם), אמר ר' חנינא בר פפי אם שמרתם את התורה מעלה אני עליכם כאילו אתם עושים את עצמיכם, ע"כ, ועתה הנה דבר אלוקים יקום לעולם, דכיון דעל ידי התורה מעלה הקב"ה עליהם כאילו עשו את עצמן והוה כאילו הולידו את עצמן, שפיר מעיד עליהם הקב"ה על פי הדין תורה, עד כאן דברי הרב הגדול הנ"ל.

ומעתה יאירו עיניך בדברי הרמב"ם הנ"ל, דהנה הבעל תשובה כששב באמת הנה לא תזכרנה לו הראשונות, ונחשב כאילו קיים כל התורה (והוא כביכול יכול השי"ת להעיד עליו, ואין לומר כלום יש אב וכו' דהוה כאילו עשה את עצמו כנ"ל, ואם כן נוכל לפרש הכוונה מדברי הרמב"ם), 'ייעיד עליו היודע תעלומות' שתהיה תשובתו כל כך באמת עד שיוחשב כברייה חדשה וכאילו עשה את

כיון שהבעל תשובה נעשה בריה חדשה הקב"ה יכול להעיד עליו

עצמו, וכביכול יכול השי"ת להעיד עליו, והביא לו ראייה מן הפסוק בפרשת התשובה 'שנאמר ולא נאמר עוד אלקינו למעשה ידינו', דהנה השי"ת נקרא אלקינו דהוא בעל הסיבות וכו' כל הכוחות ועילת כל העילות, והנה כשאנחנו אומרים אלקינו והנה כביכול אינו יכול להעיד דכלום יש אב וכו', אלא כיון שהבטנו יוצרינו בתורתו דעל ידי התורה הוה כאילו עשינו את עצמנו, אב כן אנחנו נקראים מעשה ידינו ומעיד עלינו הקב"ה, וזהו שאמר הכתוב 'ולא נאמר עוד אלקינו' (לא נאמר אשר כביכול הוא סיבותינו) למעשה ידינו (כיון שהבעל תשובה נעשה בריה חדשה, והוה מעשה ידינו ממש וכביכול יעיד עלינו הקב"ה), ומזה דייק הרמב"ם 'ייעיד עליו היודע תעלומות' (והנה הגם שהוא דרך רחוק מן הפשט, עם כל זה נוכל לפרש כן בדברי הרמב"ם כי סוד ד' ליראיו), ועתה לא קשה גם כן קושיית הלחם משנה איך יעיד היודע תעלומות והנה הבחירה חפשיית, דלפי הדרש הלז הכוונה בסתם 'ייעיד עליו היודע תעלומות' רצה לומר שיעשה האדם תשובה מעולה באמת ויוחשב כאילו עשה את עצמו ויכול השי"ת להעיד עליו, ופסטיא דאורייתא טבין.

ויהי נועם - תשובה - עלינו ועל ידי זה יכול השי"ת להעיד עלינו וזהו יש לפרש 'ויהי נועם ד' אלו קיינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו וכו', 'נועם' נקרא תשובה עילאה כנודע, וביקש נעים זמירות שיעורר השי"ת עלינו מדת התשובה נועם, ועל ידי זה 'מעשה ידינו כוננה עלינו', שהשי"ת יחשוב עלינו שאנחנו מעשה ידינו כאילו עשינו את עצמנו, 'זמעה' ידינו כוננהו, כביכול יכול השי"ת להעיד עליו, ויראתי להרחיב הדיבור בביאור: [בני יששכר, שבתות, מאמר ט, סימן ג]

אתה אומר שבשלשה אלה דוקא (היינו תשובה ויראה ואהבה) נתחתך במלך הכבוד, 'ואם שלש אלה לא יעשה לה' (להמצוה) ויצאה חנם' בלא מצות, אף על פי כן הנה הנם השלש אלה ירושה לנו מאבותינו תקועה בטבע בלב איש הישראלי, אהבה ירושה לנו מאברהם, יראה מיצחק, תשובה באמת מיעקב (כי העובר עבירה הוא הנוטה אחר השקר, והשב, משיב נפשו אל האמת, ועוד יש דברים בגו, תשובה נקראת אמ"ת כי הנה תשוב"ה עליונה בינה היא בתוך הזעיר שהוא נקרא אמ"ת, והחוטא גורם להסתלק אם מעל הבנים ח"ו, והשב גורם להשיב התשוב"ה אל האמ"ת), וכיון שהשלש אלה הם ירושה לנו מאבותינו תקועים בטבע בלבנו, אם כן האדם העושה המצוה (הגם שאי אפשר לו כרגע שיהיה השלש מצות האלה בהתגלות לבו בפועל ממש, רק שמקבל עליו ג' מצות האלה) ומתחבר באבהן, מעורר הזכות אבות אשר הם הורישו לנו הג' מצות האלה, והוא סוד אהבה מסותרת ויראה מסותרת, ותשובה מסותרת, והמה מתחברים בפועל המעשה ההוא שעושה האדם ונתהווה מזה מרכב"ה שלימ"ה, אברהם יצחק יעקב דו"ר (במספר השוה), כי דוד הוא סוד המעשה, והשלש אלה אהב"ה ירא"ה תשוב"ה הם הג' אבות הנ"ל.

כוננה בחבורא חדא באבה"ן וכו' לעורר על ידי המצוה זכות שלשת האבות

ותבין על פי פשוטו על ידי זה מה שאמרו בזהר, 'כוננהו בחבורא חדא באבה"ן' למהו מתתקנא בהון בהאי עובדא כדקא יאות, הבן הדברים, הגם שכוננת הזוהר לדברים עליונים, היינו שתתחבר השכינה קדישא לשכון בתוך זרועות עולם, עם כל זה יתכנו הדברים שעל ידי הפועל המעשי בעולם העשיה כן יתהוו הדברים בעולמות העליונים, כי כן יסד המלך מלכו של עולם, שיהיו כל הפעולות נעשים על ידי מעשינו בתורה ומצות, כמו שדרשו רז"ל על 'ה' צלך', מה צל כל זמן שהאדם שוחק גם הוא שוחק וכשהאדם בוכה גם הוא בוכה, דוק והבין: [אגרא דפרקא אות קע"ח]

ויהי נועם וכו' בקשה על תשובה עילאה¹

מהות התשובה שיעיד עליו היודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא

דהנה כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה (פ"ב ה"ב) וז"ל, ומהו התשובה שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד שנאמר (ישעיה נה ז) יעזוב רשע דרכו וכו' וכן יתנחם על שעבר שנאמר (ירמיה לא יח) כי אחרי שובי נחמתי וגו' ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר (הושע יד ד) ולא נאמר עוד אלקינו למעשה ידינו וגו'. והנה הקשו הכסף משנה והלחם משנה מה היראה מהפסוק הזה, ועוד הקשה הלחם משנה האין יעיד עליו היודע תעלומות הלא הבחירה חפשיית עדיין בידו.

על ידי התורה מעלה הקב"ה כאילו עשו את עצמן ושפיר מעיד עליהם על פי הדין

ונראה לי על פי מה שכתב הרב האלגזי בספרו הטהור אהבת עולם, על הא דאמרו בגמרא (עבודה זרה ג.) לעתיד לבא יאמרו אומות העולם להקב"ה

שידוע לכל כוחו הגדול בחכמת הקבלה, זי"ע. וראה עוד בגליון מ"ז פרשת פקודי תשע"ד שהרחבנו אודות האמירה על דעת הצדיקים וכו' קודם שמקיים המצות עיי"ש.
3. אף שלא נזכר כאן טעם לאמירת ויהי נועם קודם המצות, הסמכנו דבר זה לכאן על פי המבואר בדברי רבינו הרבה פעמים גודל החיוב להרהר בתשובה קודם קיום המצות וכ"ל מספר אגרא דפרקא, והאריך בזה בהקדמה לס' דרך פקודי, ולכן נראה שמן הראוי לצרף גם כן כוונה זו כשאומר ויהי נועם קודם קיום המצות שהשי"ת יאיר עליו נעם התשובה מאהבה ויעיד עליו וכו'.

בצערו של האי ינוקא שיקובל תשובתו שלא יחזור לסורו ח"ו, ובתוך כך התישב הילד את עצמו ואמר "רבונו של עולם! איך ויית נישט וואס צו דאווינען וואס צו זאגן, דא האסטו רבונו של עולם דעם גאנצען סידור" [רבונו של עולם, איני יודע איך להתפלל ומה לומר לפניך, הנה לפניך כל הסידור עם התפילות שבו], ופתח הסידור והניחו על השטענדר וזרק את עצמו בראשו על הסידור ובכה ועשה תשובה ותפלתו עשתה רושם ונתקבלה, ואז שמח הבעש"ט מאד ולכן באמירת חרוז ברכו נתמלא עוז וחדוה. וסיים הרה"ק מדינוב "גם אנחנו לא נדע מה נעשה, ואין אנו יודעים עד מה ומה לכוין, לכן הגנו לוקחים כל הסידור האר"י, אין מיר גיבין עס א מיש אויף [אנחנו פותחים הסידור] כי יניח לפנינו בעת התפלה, אין סידור שטייט שוין אלע כונות" [בסידור כתוב כבר כל הכוננות], כה היה שפלות רוחו של הקדוש רבי צבי אלימלך אף

אגרא דבי היכלא

משה רבינו עליו השלום

נולד ביום ז' אדר ב' אלפים שס"ט, ונפטר בשנת ב' אלפים תפ"ט

השגות הצדיקים בשעת פטירתם וקיום מצות בוראם בשמחה גם בעת פקידה

כל ימיו השתוקק להשגות שהשיג בשעת פטירתו

ויאמר משה אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום (דברים לא ב). תביט היום מיותר, ודרשת רז"ל ידוע (ראש השנה יא.), ונראה לפרש, דהנה מדריגות משה היה מה שהוא באפשרות חק מין האנושי להשיג היה משיג ולא קם כמוהו, והנה ידוע דכל הצדיקים מעלתם היותר גדולה הוא בשעת פטירתם, ואם כן מדריגת משה גם כן באותו היום היה מדריגה היותר גדולה מכל ימי חייו, ומה שלא היה יכול להשיג כל ימי חייו השיג ביום ההוא, ונקרא ביום ההוא 'איש האלקים' (דברים לג א), וכל ימיו היה מצפה להשגה זו, והשיגו 'השיבו' כי לא יראני האדם וחי' (שמות לג ס), רק בשעת פטירתו. וכן מצינו לבוצינא קדישא דקאמר ביומא דהלולא דיליה 'אסהדנא עלי דכל יומא דקאמינא תאיבנא למחזמי יומא דא', עיי"ש באורך, וכן שמעתי ממגיד אמת שהרב הקדוש הבעל שם טוב זלה"ה אמר בשעת פטירתו 'כעת אני יודע למה נבראתי וכונת בריאתי, והמשכילים יבינו. ולפי זה שאמר גם כן רעיא מהימנא בעת גזירתו 'בן מאה ועשרים שנה אנכי היום', רצה לומר היום הזה נעשיתי בן מאה ועשרים שנה, שכל ימי חיותי תאיבנא להשגת יום זה ולא עלתה בידי עד היום הזה, ואם כן תשוקת כל הק"ך שנה המה ביום זה, והבן': [אגרא דכלה, וילן]

כשנתקרב ימיו להיגזר באור החיים נתרבה השגתו ביתר שאת

ואתחנן אל י"י בעת ההוא לאמר. להבין מהו 'בעת ההוא' דייקא ומהו 'לאמר', כבר כתבנו כמה פעמים 'לאמר' הוא מלשון צמצום מלשון אימרא ושפה המצמצם את הבגה, והנה זה ידוע דהצדיקים הגדולים קודם פטירתם יתגדלו במעלת ההשגה מה שלא זכו כל ימי חייהם, וזה הוא מיתת נשיקה שברגע האחרונה ישיגו בנעם י"י ביותר ותצא הנפש מנרתיקה מגודל תשוקתה, וזה הוא הענין בכל צדיק לפי מדריגתו, והנה משה אדונינו הגם שהשיג כל ימיו מה שאי אפשר לשרפי מעלה להשיג, עם כל זה עוד שנתקרב ימיו להיגזר באור החיים נתרבה השגתו ביתר שאת, והבין מזה שיבא להשגה גדולה כל כך שלא תוכל הנפש לסבול, וזהו שאמר 'ואתחנן אל י"י בעת ההוא', שהתבוננתי בגודל ההשגה, אזי התבוננתי 'לאמר', שיצמצם הש"י את ההשגה הגדולה בכדי שאוכל עוד להישאר בחיים לעבוד את הש"י בארץ ישראל, וזהו שאמר 'אתה החלות להראות וכו'', ההשגה הגדולה, מזה אני שופט שאי אפשר לסבול וכבר הגיע עת דודים על כן אני מבקש 'אעברה נא וכו'', דהיינו מה שאני מבקש על הצמצום אין זה כמבעט וכמקצר בהשגתו, כי זה גם כן אני עושה בעבור תשוקתו כי גם לחמור אני רוצה לעבודך כל הימים, והבן. או יאמר מעין הג"ל, 'אעברה נא ואראה את הארץ וכו'', ואז אוכל לסבול ההשגה הגדולה הזאת שאני משיג כעת, מה שאין כן בהיותי בחוץ לארץ כי אין חכמה כחכמת ארץ ישראל, והבן': [אגרא דכלה, ואתחנן]

גם בעת הפקידה יכוין לקיים גזירת בוראם בשמחה ובטוב לבב

דמי שיתארהו הכתוב בתואר 'עבד ה' (יהושע א א) במיתתו, הוא כאשר במיתתו עשה עבודת היוצר כל, והוא על פי האמור בספר עשרה מאמרות (מאמר חיקור דין ב פ"ה) דהמיתתה הוא עשה תיקון הלאו, כי כן צוה הש"י לאדם הראשון ומעין הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (והוא לאו הניתק לעשה) כי ביום אכלך ממנו (ותעבור הלאו, תצטרך לקיים העשה) מות תמות (בראשית ב ז), ואם כן כיון שהוא מצות עשה בעת פקודת כל היצירה צריך לכוין אז לקיים מצות בורא, כי מצוות צריכות כוונה, ובפרט במצות עשה דאורייתא, וצריך לקיים המצוה בעת גזירת היוצר בשמחה ובטוב לבב כמשפט כל המצוות, אשר נאמר בהעושה אותן בעול ושללא בשמחה, נאמר בהן (דברים כח מז-מח) 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל (רצה לומר שיהיה לך במצוה שמחה גדולה כל כך כאילו היה לך כל תשוקתך והנאתך ברוב בלי מגרעת), ועבדת את אויביך', כי זה מדה כנגד מדה, כי גדר העבד הנאמן לא יכסוף לשום דבר כי אם רצון האדון (כמבואר בחובת הלבבות (שער עבודת האלקים פ"ה)) ובזולת זה לא יכונה בתואר עבד, על כן אמר 'תחת אשר לא עבד וכו' בשמחה (אם כן אינך עבד ה' בשלימות, על כן) ועבדת וכו' מדה כנגד מדה, אם כן גם זאת המצוה כיון שהוא מצוה צריך לקיימה בזמנה בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, אם כן, אותן הצדיקים שקיימו המצוה בזמנה בבחינה הלזו, להם יתואר בשעת מותם 'עבד ה', 'מות משה עבד ה', 'ומות שם משה עבד ה' (דברים לה ד), 'ומות יהושע בן נון עבד ה' (יהושע כד כט), רצה לומר שקיימו מצות מיתת בגדר שיכונה להם על ידי מצוה זו עבד ה', דהיינו שקיימוהו בשמחה ובטוב לבב כמשפט וגדר העבד הנאמן אשר לא יכסוף כי אם רצונו, ובהו ידוקדק אומרו יתברך למשה 'עלה אל הר העברים וכו' ומת בהר וכו' (במדבר כ יב), דהוה ליה למימר 'ותמות בהר וכו'', דאז היה במושמע שהשם יתברך אומר לו אשר שם ימות בגזירתו יתברך, מה שאין כן אומרו 'ומת' דהוא לשון ציווי, דמשמע שהשם יתברך מצוהו בציווי שימות, כאילו היה הדבר בבחינה ממנו, ולפי האמור יונח, שהשם יתברך מצוהו ושיכוין לקיים המצוה בשמחה ובטוב לבב, הבן הדברים: [דרד עותיקא א א]

כשסבר שהגיע עתו מות הש"י רץ ומיד במצות הש"י

ויאמר השליכהו ארצה וכו' וינס משה מפניו (שמות ד ג), ויאמר וכו' שלח ידך ואחז בזנבו וישלח ידו ויחזק בו (שמות ד ד) וכו', למען יאמינו וכו' (שמות ד ה). צריך להתבונן, א', למה משמיענו אשר נס משה מפניו, ב', בציווי השם נאמר אחז, ובעשיית משה נאמר ויחזק, ג', בציווי נאמר אחז בזנבו, ובעשיית ויחזק ב"ו, ד', למען יאמינו הוא מאמר הש"י מידש, ולא נאמר ויאמר ד' וכו'. והנראה דמשמיענו צדקת משה אשר פחד מהנחש עד אשר נס מפניו, כי מתחילה היה סובר כשנעשה הנחש, אשר כונת הש"י להפחידו בלבד על אשר אמר על ישראל 'והן לא יאמינו לי', ודוקא להפחידו מהנחש על כי הנחש סיפרה גם כן לשון הרע כמו שאמר רז"ל, ואחר כך כשאמר לו הש"י 'שלח ידך ואחז בזנבו', היה סובר אשר ח"ו הגיע עתו להמית שונאי על ידי הנחש, והנה היה תיכף בלב שלם מרוצה למסירת נפשו ולא למיתו לסיים מאמר הש"י, רק תיכף ומיד רץ והוסיף במצות הש"י, להגם שהש"י לא צוה אותו רק אחיה בלבד ובזנבו, והוא להיותו רואה שזה חפץ הש"י, החזיק בחוזק ובכולו, כי מסר נפשו בגזירת הש"י לדעתו, נראה לי: [אגרא דכלה, שמות]

1. ע"ע אגרא דכלה ויחי ד'ה ויקרבו, עבודת ישראל חיי שרה; 2. ראה עוד מה שהרחיב בזה בס' ברכת אברהם (ואתחנן):

המשך מעמוד 1

שעל ידי תשובה וזדונות נעשים כזכיות ובמקום אחד אמרו נעשים כשגות, ותיצרו כאן בעושים מאהבה כאן מיראה, והנה מאהבה הוא תשובה עילאה והיי"ח בניקוד אלקים כנועד, וזה מאמרינו בפסוק 'שובה ישראל עד הוי"ה אלקיך', רצה לומר עד המקום אשר שם הוי"ה בניקוד אלקים, והנה האדם נקרא תמים בהיות כל זמן בחיותו על האדמה כל תנועותיו להשי"י פעולתו מכוונת לצורך גבוה, והנה בעשות תשובה מיראה אזי זדונות נעשים כשגות, עדיין לא נקרא תמים, כי אף על פי כן עשה פעולה בחייו אשר לא לד' הוא, והיתה אז בריאתו לריק ח"ו, מה שאין כן כשזדונות נעשים כזכיות נקרא תמים במעשיו שנחשב הזמן כשעבר ענייה כאילו הניח תפילין אז וכיוצא, וזהו תמים תהיה, תהיה תמים בכל ימי חיי חלדך ותמים במעשיו ותנועותיו עם הוי"ה אלקיך, כשתבוא עד המקום אשר שם הוי"ה בניקוד אלקים".

ועידן, ועל של עתה באנו אשר הש"י ימחול ויסלח וכפר על כל מה שחטאנו והעוינו ופשענו, ואנחנו מתחרטים ומתודים על זה כאמור בתורה 'והתוודו את עונם וכו'', ולפי האמור יתכן, דכיון שהתשובה צריכה להיות לתקן ולמלאות הפגמים, ומילוי הפגמים הוא מאור אין סוף, על כן התשובה צריכה להיות מבלי סוף ולא דוקא עד היום הזה בלבד, וזהו 'שיעיר הידע תעלומות וכו'', הבן כי אי אפשר לפרש".

והנה כששב בתשובה מאהבה בבחינה זו אזי גם הזמן שעשה את העברה נחשב לו כאילו קיים מצוה בזמן הזה, ונקרא תמים, כמ"ש רבינו באגרא דכלה (שופטים), וזל"ק:

"וירמוז עוד, 'תמים תהיה עם י"י אלקיך', דרמו רבנא אדהדי (יומא פו), במקום אחד תנו רבנן

 לעלוי נשמת המשיביר הגדול עמוד התווך של מוסדות התורה ברחבי תבל הרב משה ויסקי בן הרב שמעון וייסמאן זצ"ל נלב"ע כ"ג מרחשון תשע"ד. ת.נ.צ.ב.ה. נתרם ע"י ידידיו נכדו הר"ח ג'ר' שמעון מיללער שליט"א	 לעלוי נשמת ב"ק מרן אדמו"ר הקדוש מו"ל מו"ל א"ע הרה"ק ר' יחזקאל מנחם בן הר"ק ר' יצחק וצוקל"ה נלב"ע כ"ב טבת דהאי שנת. ת.נ.צ.ב.ה.
 לע"נ הילדה דבורה ע"ה בת יצחק'ל' ר' יצחק גרשון מ"ו נלב"ע י"ג שבט תשע"ה ת.נ.צ.ב.ה.	 לעלוי נשמת הרה"ח ר' שמואל רפאל בן הרב יחזקאל רייך ז"ל בונה ומקים קרית צאנז נתינת ירושלים נלב"ע ט"ז מרחשון תשע"ה. ת.נ.צ.ב.ה. נתרם על ידי נכדו יצחק'ל' הנגיד הנכבד הר"ח ר' מנחם מענדל רייך שליט"א
 לעלוי נשמת הר"ח ר' אברהם יסכר בן הר"ח ר' ישעיה נפתלי הירץ האונספלד ז"ל. נכד רבינו בעל בני יושבר זצ"ע נלב"ע כ"ז סיון תשע"ג לפ"ק. ת.נ.צ.ב.ה.	 לעלוי נשמת האשה החשובה מרת חנה לאה ע"ה בת הר"ח ר' ישראל אריה זצ"ל. אדמו"ר מו"ל מו"ל א"ע. נלב"ע כ"ב טבת תשע"ד נתרם ע"י בנה הר"ח ר' חיים בעק שליט"א. ר"מ ישיבת מנחת יצחק